

Gustav Sundbärg och Det svenska folklynnnet

En analys av nationalismen i Det svenska folklynnnet

Av: Peter Gavelius

Handledare: Lena Lennerhed

Södertörns högskola | Institutionen för Historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Idéhistoria | Höstterminen 2017

Innehållsförteckning

Inledning	3
Syfte och frågeställning	4
Teori	
Avgränsning	7
Metod	7
Källmaterial	
Det svenska folklynnnet	9
Forskningsläge	11
Bakgrund	
Gustav Axel Sundbärg	12
Emigrationsutredningen	15
Disposition	19
Den psykologiska och nationella bristen	
Sundbärg och naturen, en föreställd gemenskap	20
Sundbärgs uppfattning om det svenska språket	25
Sundbärgs uppfattning om svensk historia	31
Sammanfattning	37
Käll- och litteraturförteckning	39

Inledning

Sveriges första större utvandrarforskning startade med den statliga emigrationsutredning som tillsattes 1907. Ledaren för utredningen var den originelle statistikern Gustav Sundbärg.¹ Från mitten av 1700-talet till 1930-talet var Sverige ett land som människor utvandrade ifrån, och var ett av flera länder i Europa som påverkades hårdast. Emigrationen var ett verkligt problem för den svenska staten och med hjälp av de nya socialvetenskaperna skulle dessa problem undersökas.²

Den riktigt omfattande uppgiften mot slutet av Sundbärgs karriär var trots allt att leda *Emigrationsutredningen* år 1907–1913. Riksdagen hade tillsatt denna utredning för att studera de politiskt laddade frågorna om orsakerna och konsekvenserna till den svenska emigrationen. *Emigrationsutredningen* visade sig bli en väldigt betydande undersökning och Sundbärg kom att ta på sig stora delar av arbetet efter interna motsättningar. När den mycket omfattande utredningen väl fanns till hands, lades det till ytterligare tjugo större bilagor.³

Emigrationsutredningens bilaga nummer sexton (författad av Sundbärg) drog sådan uppmärksamhet till sig att den gavs ut i bokform betitlad *Det svenska folklynnnet – Aforismer* (1911).⁴ En majoritet av dagstidningarna och tidskrifterna recenserade boken under perioden april–september 1911. Det fanns en huvudsaklig positiv hållning till Sundbärgs skrift, trots att recensionerna växlade mellan att vara tydligt berömmande och mera avvaktande. Pontus Fahlbeck som arbetade vid *Statsvetenskaplig tidskrift* menade att den borde ge upphov till eftertanke och självrannsakan.⁵

Svensk tidskrift förde fram att den blev den mest lästa och diskuterade boken under sommaren. Deras åsikt var att boken var värd sin stora läsarkrets. Sundbärgs bok fick utstå kritik för sina påståenden på grund av bristen på bevis. Ett antal recensenter menade också att Sundbärg förstorade upp saker och var för mycket skissartad. Torsten Fogelqvist i *Social tidskrift* opponerade sig mot detta. Han ansåg att det här var något läsaren borde kunna godkänna. ”Det var bättre att få en karikatyr av sig själv att studera än ’att gå självblind genom

¹ Ulf Beijbom, *Mot löftets land: den svenska utvandringen*, LT, Stockholm, s.208.

² Jan Olof Nilsson & Anders Linde-Laursen (red.), *Nationella identiteter i Norden: ett fullbordat projekt?: sjutton nordiska undersökningar*, Nordiska Rådet, Stockholm, 1991, s.60.

³ Frans Lundgren med bidrag av Andreas Tjerneld (Fredrik S), ”Axel Gustav Sundbärg” *Svenskt biografiskt lexikon*, <https://sok.riksarkivet.se/SBL/Presentation.aspx?id=34700>, hämtad 2016-11-02

⁴ Nilsson, s.60.

⁵ Åke Daun, ’Gustav Sundbärg och det svenska folklynnnet’, *Vad är Sverige? / Alf W. Johansson (red.)*, s.111.

livet', skrev han. De lynnens drag som kommenterades mest var bristen på nationalkänsla samt svenskens bristande psykologiska blick.”⁶ Denna uppsats kommer att behandla den nationalism som träder fram i *Det svenska folklynnnet*.

Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka nationalismen i Gustav Sundbärgs *Det svenska folklynnnet* (1911). I *folklynnnet* representerar naturen, språk och historia tre faktorer som Sundbärg utgår från för att förklara bristerna hos Sverige och svenskarna. Faktorer som berör svensken starka naturkänsla, den språkliga förbristningen och historien som inte kommit till Sverige och svenskarnas fördel. Jag ser hur dessa tre faktorer utgör ett fundament för en gemenskap. Jag förstår det som att naturen är den ursprungliga gemenskapen. Att Språket är medel för kommunikation. Språket ska utveckla det sociala utbytet inom nationen. Språket är viktigt att kämpa för, det får inte försvinna. Att till och med slåss för den språkliga gemenskapen, dö för den. Jag uppfattar historia som en förmedlare av det förgångna och som har lett fram till den nation Sverige är och det Sverige är på väg att bli. Men även på vilket sätt Sverige har formats av historiska händelser. För att besvara syftet har jag valt följande frågor:

1. Vad för sorts gemenskap skapar Sundbärgs aforistiska språk utifrån hans syn på naturen, språk och historia?
2. På vilket sätt framträder Benedict Andersons tre uppfattningar om nationalismen: *begränsad*, *suverän* och *föreställd gemenskap* hos Sundbärg?

Teori

Statsvetaren Benedict Andersons *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning* (1996) kommer att vara analysens teoretiska ramverk. Jag kommer att använda Andersons tre uppfattningar om nationen: *begränsad*, *suverän* och *gemenskap*. Det är intressant att undersöka om dessa tre uppfattningar går att tillämpa på Sundbärg. Anderson skriver om nationen som en *föreställd gemenskap*. Gemenskapen är en av de viktigaste utgångspunkterna för nationalismen och nationen (samhället). Naturen, språket och historien är en del av gemenskapen för Sundbärg. Jag tänker

⁶ Åke Daun, s.111.

att naturen har en tydlig koppling till Andersons uppfattning om begränsningen. Naturen ska i detta fall bedömas vara ett tillstånd som gör att Sverige och svenskarna ingår en fel uppbyggd begränsad gemenskap. Detta styrks när Sundbärg skriver att ”Det i svenska folkets lynne djupast nedlagda draget och hvilket till stor del förklarar vårt folks naturell i öfrigt, är den starka kärleken till naturen. Det är denna varma hängifvenhet, som skapat våra stora naturforskare, våra uppfinnare och våra forskningsresande; det är också denna, som skänkt oss våra lyriska skalder”.⁷ Lyriken är ett av områdena som har fått den svenska fantasin att flyga iväg enligt Sundbärg. Han skriver att svenskens tydliga känsla för naturen till viss del medfört ett ointresse för det psykologiska området. Svensken är stor naturvän men samtidigt en dålig människokännare (psykolog). Detta har medfört att Sverige är stora inom naturvetenskapen, har ingenjörer av högsta klass men där diplomatin är av det sämre slaget.⁸ Detta stycket av Sundbärg ska sättas i relation till analysen som visar naturens förmåga att öppna Sveriges gränser samtidigt som svenskarna inte har en medvetenhet om varandra. Analysen visar hur Sundbärg tycks uppfatta naturen som ett hinder för att svenskarna ska kunna begränsa sig inom Sverige. Naturen har gjort att svenskarna har blivit för individuella och det blir det svårt för dem att dela en föreställd gemenskap.

Sundbärgs syn på det svenska språket överensstämmer med Andersons tanke om ett *privatägt språk*. Anderson skriver att filosofen Johann Gottfried von Herder ”hade tanklöst, utan att beakta vissa uppenbara utomeuropeiska fakta, i slutet av 1700-talet förkunnat att: ’Ty varje folk är folk; det har *sin* nationsbildning liksom *sitt* språk.’ ”⁹ Anderson skriver att detta är en trångsynt europeisk uppfattning som baseras på att nationalismen hör ihop med ett privatägt språk. Under 1800-talet hade denna uppfattning stort inflytande i Europa och till viss del på uppförandet av teorier kring nationalismens karaktär.¹⁰

Sundbärgs syn på det svenska språket ska i relation till Andersons privatägda språk förstås utifrån hur analysen visar att det svenska språket ska utvecklas inom Sveriges gränser. Försvinner det svenska språket blir det svårt att upprätthålla den föreställda gemenskap som språket skapar. Det privatägda språket symboliserar kärnan av det som är speciellt för ett folk. Detta framkommer i analysen då Sundbärg till exempel kritiserar det svenska språket i relation till det danska. Kopplingen till det privatägda språket syns tydligast då analysen visar hur ett

⁷ *Emigrationsutredningen, Bil. 16, Det svenska folklynnnet : Aforismer / af Gustav Sundbärg*, <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/48751>, hämtad 2017-12-26, s.8.

⁸ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-26, s.8.

⁹ Benedict Anderson, *Den föreställda gemenskapen reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, TPB, Enskede, 1996, s.73.

¹⁰ Anderson, s.73.

sådant skapas. Tidningsspråket är en viktig del i skapandet av det privatägda språket eftersom det ska nå ut med nationens budskap till medborgarna.

Om det privatägda språket representerar själva kärnan av den föreställda gemenskapen blir historien en fond som den föreställda gemenskapen kan luta sig mot. I analysen visar det sig att Sveriges historiskt enligt Sundbärg har missat mycket. Detta ställs i relation till 1800-talet som Sverige inte har någon koppling till enligt Sundbärg. Andersons uppfattning om suveräniteten har en viktig betydelse för att förstå den kritik som Sundbärg för fram rörande Sveriges historia. Det ska förstås som att Sverige har problem att skapa en suverän stat då det inte finns något värde att dö för den. Alltså att dö för den föreställda gemenskapen.

Det blir spännande att se hur långt Sundbärg är beredd att gå i sin kritik och sina åsikter om svensken, svenskhet och Sverige för att uppnå en gemenskap. *Det svenska folklynnnet* är skriven 1911 vilket innebär att nya former av nationalism hade bildats och var på väg att bildas. Här blir Sundbärgs syn på historia viktig utifrån vilka historiska händelser han omnämner och hur Sverige har påverkats av densamma.

Anderson tar upp tre uppfattningar om nationen som är viktig för dess bildande. Först och främst uppfattas den som *begränsad*. Detta innebär att en nation har tydliga gränsdragningar mot andra nationer. Samtidigt blir denna gränsdragning elastisk. Den sträcker sig så långt som det behövs för att hålla andra människor borta. Ingen nation vill dela sin identitet med någon annan nation.¹¹

Nationen uppfattas som *suverän* då den uppstår i en tid då upplysningen och revolutionen gjorde slut på de rangordnade härskarätternas ärftliga led. Detta skedde i en epok där nationer med tillhörande religion ställdes inför tanken om världsreligionernas mångfald, världsuppfattning och spridning. På grund av detta vill nationen vara fri då förbindelsen med Gud ska vara direkt och det innebär en *suverän* (självständig) stat.¹²

Anderson kommer slutligen fram till den sista uppfattningen om nationen som en *gemenskap*. Han menar att nationen trots att den kan innehålla både ojämlikhet och utnyttjande alltid ”betraktas som ett djupt, horisontellt kamratskap.”¹³ Uppfattningen om ett sådant kamratskap (trots nationens brister) medför att människor både dödar och dör för sådana begränsningar.¹⁴ Gemenskapen inom nationalismen får ytterligare ett lager genom att den är en *föreställd* politisk gemenskap. Anderson menar att den föreställda gemenskapen uppkommer

¹¹ Anderson, s.22.

¹² Anderson, s.22.

¹³ Anderson, s.22.

¹⁴ Anderson, s.22.

när människor oavsett nationens storlek intalar sig att de har förbindelse med övriga medlemmar. Sanningen är att de inte kommer att möta eller ens komma till kännedom om hälften.¹⁵

Anderson menar också att åren mellan 1820–1920 gav nationalismen en ny karaktär och form. De nationella trycksspråken med sina idéläror och politiska betydelser förändrade den Gamla världens utseende. Samtidigt kunde den nya nationalismen söka sig bakåt i tid för att komma i kontakt med äldre modeller. Detta gällde även modeller som låg närmre i tid som skapats efter franska revolutionen.¹⁶

Avgränsning

I denna analys kommer de två kapitlen ”Bristen på psykologi” och ”Bristen på nationell insikt” att vara i huvudfokus för att lyfta fram nationalismen i *Det svenska folklynnnet*. Jag har valt kapitlen för att de tydligast går att koppla ihop med mitt syfte samt frågeställning. Kapitlen är fördelade på fyrtiosex sidor. Och det är också här som Sundbärg är utförligast i beskrivandet av svensken, svenskhet och Sverige. Kapitlen ”Bristen på psykologi” och ”Bristen på nationell insikt” är representanter för kritik och åsikter. Båda kapitlen består av Sundbärgs aforistiska språk vilket gör att de blir känsloladdade. En stark känsla eller uppfattning om något stärker förbindelsen mellan olika objekt. *Det svenska folklynnnet* är en del av den ofantligt stora *Emigrationsutredningen* (ca 5000 sidor). Det finns därför inte plats att ta med andra delar av utredningen i denna analys.

Metod

Analysen kommer att använda sig av den kvalitativa metoden diskursanalys med inriktning på språk. Göran Bergström och Kristina Boréus skriver om detta i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (2012). Jag kommer att använda denna metod för att belysa hur Sundbärg genom sitt aforistiska språk både sorterar och formar en social verklighet. Det sker genom de åsikter han för fram som behandlar svensken, svenskhet och Sverige. Denna metod kommer dessutom vara till hjälp för att kunna lyfta fram Benedict Andersons tre uppfattningar om nationen: *begränsad*, *suverän* och *gemenskap*. Synen på språket i diskursanalysen hjälper mig att kunna förtydliga Andersons tanke om en *föreställd*

¹⁵ Anderson, s.21.

¹⁶ Anderson, s.73.

gemenskap. Den styrker också Andersons tanke om tryckspråkens inverkan på nationalismen. då språket formar olika världar.

Jag kommer också försöka visa hur Sundbärg skapar en egen värld genom språkets förmåga att forma sociala fenomen. Men även genom att språket är en social konstruktion och fungerar som utgångspunkt för att förstå verkligheten. Det blir viktigt att tänka på att det Sundbärg har skrivit är skapat för ett speciellt sammanhang. Ett sammanhang som berör hur Sverige och svenskarna brister genom den starka kopplingen till naturen, bristerna i det svenska språket och den svenska historien. När Sundbärg för fram de brister han upptäckt bygger det på den kunskap han har samlat på sig. Han har därmed skapat ett fundament för hur bilden av svensken, svenskhet och Sverige kan uppfattas.

Jag har nu presenterat hur jag tänker använda denna metod. Nedanför kommer Bergström och Boréus redogörelse för diskursanalysens förhållande till språket.

Bergström och Boréus skriver att de vill åskådliggöra diskursanalysens tillhandahållande av en egen och utvidgad form av textanalys. De skriver att det vetenskapsteoretiska synsättet är framträdande inom idé- och ideologianalys. ”Enligt vilket våra föreställningar återspeglar yttre materiella förhållanden.”¹⁷ Därför har diskursbegreppet utvidgats inom samhällsvetenskaperna som ett uttryck för detta synsätt då våra uppfattningar får en mer givande funktion. ”Istället för att uppfatta idéer som återspeglingar av den materiella verkligheten”¹⁸, kan idéer inom diskursen anta formen av ett språk som har som uppgift att sortera den sociala verkligheten.¹⁹

Bergström och Boréus skriver att det är de diskursiva relationerna som är diskursanalysens utgångspunkt. Diskursanalytisk forskning är inriktat på samhällsfenomen med språket i fokus. Språket återger inte en enkel och direkt bild av verkligheten, istället bidrar det till att forma den.²⁰ Alltså ”kan diskursanalysen omfatta en syn på språk och språkanvändning som innebär att språket inte uppfattas som ett neutralt instrument för kommunikation.”²¹ Följaktligen distanseras synen på att språket skulle kunna representera en sann verklighet. Språket har en formande eller skapande förmåga eftersom sociala fenomen som identiteter och relationer i de flesta fall ”formas av och genom språket.”²² Bergström och Boréus menar att

¹⁷ Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012, s.353

¹⁸ Bergström, s.354.

¹⁹ Bergström, s.354.

²⁰ Bergström, s.354.

²¹ Bergström, s.378.

²² Bergström, s.378.

språket också kan betraktas som en social konstruktion och blir då en huvudsaklig utgångspunkt för vad en individ tänker och gör.²³

Språket har en förmåga att påverka hur människor uppfattar sig själva. Men det innebär mer än så; människans världsuppfattning skapas genom språket. Det är språket som tillhandahåller den utgångspunkt för den verklighet en människa har framför sig skriver Bergström och Boréus. De skriver också om hur ett objekt kan få olika innebörd beroende på dess sociala sammanhang. Ta exempelvis en helt vanlig sten: hos stenålderskrigaren kan den komma att användas som ett vapen, i bosättarens ögon kanske den är perfekt som en del av en torpgrund och för några studenter blir den sedd som ett arkeologiskt fynd. När språket betraktas som konstruerande, betyder det att de olika tolkningarna av stenen bildar fundamentet för människans kunskap. Här finns även frågan om makt. Den makt det innebär att kunna erkänna viss kunskap som den rätta.²⁴

Källmaterial

Det svenska folklynnnet

I denna analys är *Det svenska folklynnnet* (1911) källmaterial, den ingår i *Emigrationsutredningen* som bilaga nummer sexton. Den här bilagan var ett annorlunda inlägg i en statlig utredning präglad av statistiska uträkningar. Den bestod av en anhopning aforismer av Sundbärg som genast blev väldigt uppmärksammas och omtrycktes i en rask takt. Även fast den till formen var väldigt annorlunda, så liknar argumentationen i texten de mål som den statistiska verksamheten strävade efter. I bägge fall gällde det att beskriva kulturutvecklingen och de nationella särdragens mekanismer.²⁵ Texten i *folklynnnet* är aforistisk vilket betyder att det är Sundbärgs filosofiska tankar som uppenbarar sig fördelade på åtta kapitel. Hans information bygger på egen erfarenhet genom sitt arbete som statistiker och att han var ledare för *Emigrationsutredningen*.

I inledningen av *Det svenska folklynnnet* skriver Sundbärg att det är en nackdel att hans information bygger på en aforistisk form. Men han ursäktar sig genom att påtala ämnets svårighet och att det inte funnits tillräckligt med förarbeten. Det ställer stora krav att återge en

²³ Bergström, s.378.

²⁴ Bergström, s.379.

²⁵ Lundgren, hämtad 2016-11-02

fullständig och systematisk helhetsbild över en nations *lynne*, framför allt i högsta grad ett så komplext och så utforskat *folklynne* som det svenska. Sundbärg skriver också om svenska folkets instinktiva känsla av social, politisk och kulturell vantrevnad som han anser vara en bidragande faktor till utvandringen och som måste vara mer allmän i Sverige än i många andra länder. Denna vantrevnad kan inte beskyllas som sprungen ur brister inom det svenska samhällets institutioner och tillstånd utan har sin förklaring i vissa egenskaper som återfinns inuti det svenska *folklynnnet*.²⁶ Med detta sagt är det läge att ge kort presentation av de två kapitlen som utgör analysen.

Kapitlet ”Bristen på psykologi” har fått sitt namn av en anledning och det är att Sundbärg vill föra fram att svensken saknar ett psykologiskt tankesätt (konstruktivt tänkande) vilket leder till en bristande nationalkänsla. Kapitlet tar bland annat upp naturens starka inverkan på det svenska folket och hur den påverkar andra områden i det svenska levnadslivet. Han anser att det är Carl von Linné som är bidragande till svenska folkets starka band till naturen, men det fanns ett starkt band innan också. Han jämför svensken med till exempel danskar och norrmän för att upptäcka vad som skiljer dem åt. Dansken är mer intresserad av sig själv än naturens skådespel medan svensken njuter av den till fullo. Sundbärg betraktar också svensken som någon som inte finner ett djupare intresse av andra människor. En svensk kan tillexempel inte beskriva personligheten hos någon närstående, tas detta upp som ett samtalsämne runt ett bord blir resultat endast pinsam tystnad.

I kapitlet ”Bristen på nationell insikt” skriver Sundbärg tillexempel om hur patriotismen hos det svenska folket inte är vad den borde vara. Han anser att den är fast i 1600-talets nationalstolthet vilket Sundbärg betraktar som gammalt och förlegat. Svenskarna har totalt misslyckats med att vara en del av 1800-talets nationella väckelse. Övriga länder i Europa har hamnat i framkant när det kommer till att vid bästa möjliga förmåga framhäva sitt innersta väsen. Sveriges befolkning har ingen som helst anknytning till detta enligt Sundbärg. I detta kapitel framhävs Sverige som om bristen på nationell insikt har lett till att det som svenskarna har åstadkommit historiskt eller till exempel kulturellt inte har något större värde.

²⁶ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-01-26, s.9-10.

Forskningsläge

Tidigare forskningen kring *Det svenska folklynnnet* kan betraktas som ganska god. Tidigare forskning har berört *Det svenska folklynnnet* kopplat till nationalism. Men vad jag kan se har den inte utgått från Benedict Andersons tre uppfattningar om nationalismen eller diskursanalysens förhållande till språkets förmåga att forma en social verklighet. Mitt fokus har legat på att försöka tydliggöra begränsningen, suveräniteten samt gemenskapen hos Sundbärgs syn på naturen, språket och historia. Genom att analysen fokuserar på Sundbärgs koppling till Anderson tydliggörs bilden av hur svenskarna lever i en destruktiv gemenskap. Föreställningen om en gemenskap förhindras av de brister som Sundbärg ser hos naturen, språket och historia.

Det intressanta med denna analys är att den fokuserar på hur Andersons tre uppfattningar, begränsad, suverän och gemenskap formas när de kommer i kontakt med Sundbärgs syn på naturen, språket samt historia. Jag ser hur Andersons uppfattning om gemenskap har varit själva utgångspunkten för analysen där de två andra av hans uppfattningar, begränsad samt suverän är nödvändiga för att en gemenskap ska kunna byggas. Tidigare forskning har inte på ett lika uttalat sätt skrivit ut ordet *gemenskap*. Det har varit mer underförstått. Forskningen är följande: *Den svenskaste historien: nationalism i Sverige under sex sekler* (2000), av Patrik Hall, *Gustav Sundbärg och det svenska folklynnnet* (2001), av Åke Daun, *Är svensken människa?: gemenskap och oberoende i det moderna Sverige* (2006), av Henrik Berggren och Lars Trägårdh, "Axel Gustav Sundbärg" av Frans Lundgren (hämtad 2016-11-02).

I *Den svenskaste historien* ger statsvetaren Patrik Hall en bild av hur Sundbärg i *Det svenska folklynnnet* representerar en aggressiv nationalistisk inställsamhet som finner sitt uttryck i hatet mot dansken samtidigt som svensken på grund av sin kosmopolitiska ställning inte kan integreras i socialismen inom nationalismen.

Etnologen Åke Daun skriver om hur Sundbärg tyckte att 1800-talets nationella väckelse inte hade fått fäste i Sverige bland annat på grund av en hundraårig fred. Daun skriver också om Sundbärg kunde ha rätt i sina teorier kring det svenska lynnet. Daun påvisar att Sundbärg var subjektiv i sin framställning av *Det svenska folklynnnet* och att han inte var först med sina påståenden. Här framträder också Sundbärgs huvudsakliga metod som bygger på att det går att bevisa hur svenskarnas påstådda lynesdrag uppvisar sig i flera olika situationer.

I *Är svensken människa?* presenterar historikerna Henrik Berggren och Lars Trägårdh två teman som de menar är tydliga i *folklynnnet*. Det första temat behandlar Sundbärgs uppfattning om att svensken inte har förmåga att kunna intressera sig för andra människor. Författarna anser att bilden Sundbärg tecknar av svensken landar i en form av utanförskap. Det andra temat tar

upp att svensken är vilse inom sin egen nation, alltså att svensken brister i förståelsen för sin nation. Svensken är heller inte en patriot då denne till exempel jämför sina egenskaper med andra kulturer.

Idéhistorikern Frans Lundgren skriver i biografen ”Axel Gustav Sundbärg” om att Gustav Sundbärg år 1878 började sin karriär på Statistiska centralbyrån. Tio år förflöt innan Sundbärg etablerade sig som tjänsteman. Under denna period var han stipendiat vid universitet i Kristiania i Danmark för att kunna studera utvandringens mekanismer. Lundgren skriver att Sundbärgs metod hade en historisk ingång och att befolkningsstatistiken erbjöd ett annat sätt att skriva historia på utifrån en mer ihopsamlad nivå: inriktad på hur folk levde istället för inblandning av staten. Sundbärgs stora uppgift var när han 1907–1913 ledde emigrationsutredningen.

Bakgrund

Gustav Axel Sundbärg

Axel Gustav Sundbärg (1857–1914) började sitt liv och sin uppväxt i Dalarna, där hans far arbetade som kronolänsman. I och med faderns bortgång tog sig familjen till Uppsala, där Sundbärg blev student 1875. Redan under skolgången i Falun förefaller det som om intresset för statistiska översikter och jämförelser var av betydelse. När Sundbärg var arton år publicerade *Statistisk tidskrift* hans artikel om den svenska befolkningsstatistiken. Vid denna period kom Sundbärg i närmare förbindelse med SCB:s (Statistiska centralbyrån) chef, Fredrik Theodor Berg, som gav stöd åt hans statistiska intressen.²⁷

Sundbärg tog sin fil kand-examen 1878. De följande tio åren hängav han sig åt att etablera sig som tjänsteman inom SCB. Precis som i andra ämbetsverk var det en mycket lång och oviss process sammankopplad med ett stort kvalificeringsarbete för att kunna få en ordinarie tjänst. Sundbärg utvecklade även sina vetenskapliga intressen, till exempel genom att han var stipendiat vid universitetet i Kristiania för att studera frågor kopplade till utvandringen. Sundbärg arbetade en tid som läroverkslärare i Stockholm innan han på riktigt fick ta plats på SCB. Han hade följaktligen en betydande erfarenhet av arbete med befolkningsstatistiska frågor inför arbetet på SCB. Befolkningsstatistiska frågor fortsatte att vara hans vetenskapliga huvudintresse.

²⁷ Lundgren, hämtad 2016-11-02

När Sundbärg kom i förbindelse med den svenska statistiska professionen hade befolkningen en unik position som studieobjekt. Det berodde på att den offentliga statistiken ombildades 1858 och att SCB grundades. Under Fredrik Theodor Bergs styre gavs befolkningsstatistiken både större möjligheter och fungerade som en betydelsefull betäckning för statistikens allmänna värde och potential. Skälet till detta hade bland annat att göra med att statistiken som fördes över befolkningen var den mest utvecklade och som även till sin metod stod närmast naturvetenskapen.²⁸

Under de kommande decennierna då Sundbärg påbörjade sin statistiska bana gick mycket arbete åt att till att vidga den ständigt pågående insamlingen och omformandet av uppgifterna till befolkningsstatistiken. Dels se till att det äldre materialet som var insamlat under andra riktlinjer blev reviderat och enhetligt. Sundbärg kom framför allt att ägna sig åt att försöka reda ut de problem som var kopplade till den senare uppgiften. Den vetenskapliga inriktningen och det sätt Sundbärg undersökte det statistiska materialet var på många sätt utmärkande för verksamheten inom den svenska officiella statistiken. Forskarna inom detta område sökte efter att inrätta säkra serier av data för att åskådliggöra de trender som var av intresse i den pågående samhällsförändringen.²⁹

Sundbärg hade en väldigt originell ambitionsnivå i sina undersökningar. Det som kännetecknande hans metod var att den var utpräglad historisk, och han ville bevisa befolkningsstatistikens möjligheter till att skriva historia på en ihopsamlad nivå som hellre utgick från folks liv med mindre inblandning av staten. Samtidigt som den erkända historieskrivningen främst tog fasta på politiska händelser, personligheter och maktspel gjorde Sundbärg en ansats med hjälp av statistiska samhällsanalyser för att försöka identifiera framsteg och de historiskt situerade inslag som var bidragande till dessa. I detta arbete prövade Sundbärg även att introducera nya statistiska indikatorer för att hitta skillnader och likheter mellan olika tidsperioder och kulturer. Han argumenterade bland annat för att dödligheten kunde användas som ett mått för den kulturella utveckling som skett inom ett land.³⁰

Frans Lundgren skriver; ”I anslutning till arbetet med den officiella statistiken i Europa utvecklades under 1800-talets andra hälft också en mer sammanhållen befolkningslära eller demografi, vars syfte var att identifiera mer generella mönster och lagbundenheter.”³¹ Sundbärg

²⁸ Lundgren, hämtad 2016-11-02

²⁹ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³⁰ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³¹ Lundgren, hämtad 2016-11-02

undersökte både svenskt och utländskt material för att exemplifiera sådana frågor, till exempel förhållandet mellan befolkningens konstellationer samt giftermål, födelsetal och dödlighet. Flera av Sundbärgs teorier fick stor genomslagskraft och påverkan på senare forskning, framför allt beskrivningen av tre så kallade demografiskt centrala knutpunkter i Sverige vars geografiska gränser Sundbärg menade gick att urskilja genom att upptäcka varaktiga skillnader i födelsetalen. Framöver utvecklade han modeller för den relativa ålderssammansättningen i olika typer av befolkningar.³²

Sundbärgs karriär sträckte sig över en tid då den statistiska översikten fick en speciell ställning i offentligheten, trots all kritik om tristhet och överdriven noggrannhet. ”Säkra, föregivet politiskt neutrala tabeller och diagram beskrevs under 1800-talet inte sällan som fundament till en ideal offentlighet där ideologiska motsättningar kunde biläggas.”³³, skriver Lundgren. I gryningen av 1800-talet var material av detta slag svårt att få tag på för den som ville veta mer. Det hade blivit självklart vid sekelskiftet 1900 att referera till statistiska underlag för att kunna föra resonemang kring samhällets tillstånd och utveckling. I hög grad ingick Sundbärgs verksamhet i denna tradition där den offentliga statistiken var en värdefull inrättning för att både precisera nationen och vad som var samhällets allmänna angelägenheter. Till världsutställningen i Paris år 1900 skulle Sverige beskrivas i en sammanfattande monumental översikt. Detta uppdrag föll självfallet på SCB med Sundbärg som redaktör.³⁴

Sundbärg kan ses som en relativ typisk företrädare för en spirande svensk samhällsvetenskap, i samtiden hellre benämnd som social- eller kulturvetenskap. Denna vetenskap hade inget hållfast stöd vid universiteten utan sköttes vid ämbetsverk samt genom frivilliga sammanslutningar och privata skriftställarskap. Genom att Sundbärg var involverad i frambringandet av nya institutioner som gällde statistiskt arbete, likt Kommerskollegiums ”betydelsefulla arbets- eller socialstatistik eller organisationer som Statistiska föreningen, bidrog S till att konsolidera sitt kunskapsområde.”³⁵ Sundbärg fick i samband med tjänstestrider under 1900-talets första decennier uppleva kritik av sina undersökningar från förespråkarna av matematisk statistik. De beskrev hans verk ”som ett mekaniskt ’tabellknekteri’.”³⁶ År 1910 blev han erbjuden den första svenska professorstjänsten i statistik som uppfördes vid Uppsala universitet – ett bevis på samhällsvetenskapernas inledande akademisering. Till följd av den

³² Lundgren, hämtad 2016-11-02

³³ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³⁴ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³⁵ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³⁶ Lundgren, hämtad 2016-11-02

aktuella utredningen om emigrationen samt sjukdom kom Sundbärg bara i formell mening att påbörja arbetet som professor innan han avled.³⁷

Emigrationsutredningen

Anledningen till att *Emigrationsutredningen* sjösattes var enligt historikerna Henrik Berggren och Lars Trägårdh att det helt klart var besvärligt för den nya nationalismen att det fanns hundratusentals svenskar ”som röstat med fötterna” (se fotnot 38) och valt att flytta till Amerika.³⁸

I relation till sin folkmängd var Sverige den tredje största nationen som människor utvandrade från. Orsaken till att svenskar valde Amerika med sin kallsinniga konkurrens hade inte bara att göra med det ekonomiska läget och missväxt; det kunde istället förstås som en resolut protest mot en arrogant härskarklass, bristande möjligheter och sociala orättvisor. Åtminstone var det många liberaler och socialdemokrater som menade att detta var orsaken till utvandringen.³⁹ ”Men i konservativa kretsar — även om man till nöds insåg att det fanns ett socialt och ibland politiskt missnöje bakom emigrationen — var den huvudsakliga analysen att det var något fel på det svenska folket.⁴⁰

Anledningen till denna noggrannhet och forskarmöda berodde på en fruktan att amerikafebern inte skulle lugna sig. En ironi infinner sig eftersom utredningen färdigställdes precis innan första världskriget satte punkt för massutvandringen. *Emigrationsutredningen* är också internationellt sett unik med tanke på omfång, noggrannhet och vetenskaplig målsättning. Den samtidiga amerikanska invandrarutredningen *The Dillingham Report* är jämförbart den enda som kan mäta sig med *Emigrationsutredningen*.⁴¹ Här nedan kommer ett sammanfattat utdrag över vilka kapitel som utredningen innehåller:

³⁷ Lundgren, hämtad 2016-11-02

³⁸ Henrik Berggren & Lars Trägårdh, *Är svensken människa?: gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*, Norstedt, Stockholm, 2006, s.178. Det visar sig att uttrycket kommer från Charles Tiebout. Det finns en term som kallas för Tiebout sortering, och den härstammar från hans inflytelserika tidskrift från 1956. ”Tiebout argued that a system of local governments and property taxes creates a 'market' for local public goods, as households with similar tastes and abilities to pay for these goods choose [...] the same communities. Households effectively reveal their preferences through mobility or by 'voting with their feet'.” Sean P. Corcoran, ”Tiebout sorting”, *Encyclopedia of Education Economics & Finance*, <http://www.nyu.edu/projects/corcoran/papers/Tiebout%20Sorting.pdf> (hämtad 2016-12-17, s.3.)

³⁹ Berggren, s.178.

⁴⁰ Berggren, s.178.

⁴¹ Ulf Beijbom, *Mot löftets land: den svenska utvandringen*, LT, Stockholm, 1995, s.208.

I Betänkande, II Bilagor: 1, Utvandringslagstiftning 2, Utvandringsväsendet i Sverige 4, Den svenska och europeiska folköknings- och omflyttningsstatistiken 5, Ekonomisk-statistisk beskrifning öfver Sveriges olika landsdelar 6, Geografiska betingelser för näringslivet inom Sveriges olika landsdelar 7, Utvandrarnes egna uppgifter 9, Den jordbruksidkande befolkningen i Sverige 1751–1900 10, Faran af bondeklassens undergräfvande 11, Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna 14, Småbruksrörelsen å de Brittiska öarna samt inre kolonisation i Preussen och Förenta Staterna 15, Arbetsmetoder i Amerika 16, Det svenska folklynnnet 18, Uttalanden i emigrationsfrågan af Svenska Vetenskapsmän 20, Uppgifter rörande svenskarnas ställning i vissa främmande länder.⁴²

Den trettionde januari 1907 tillsattes den statliga *emigrationsutredningen*. Förslaget att skapa en utredning om emigrationen hade ställts i två riksdagsmotioner skriver statsvetaren Patrik Hall. Denna oväntade politisering rörande emigrationsfrågan är sammanlänkad med den allmänna problematiseringen av emigrationen, och som är märkbar vid åren av sekelskiftet. Ernst Beckman var ordförande i den liberala Frisinnade Landsföreningen och han författade den viktigaste av dessa två motioner. Denna motion blev riktmärket för utredningens instruktioner. I likhet med många andra hade Beckman tidigare varit positivt inställd till emigrationen. Men hans uppfattning förändrades och han hävdade att sociala reformer skulle genomföras i Sverige och som var i syfte att stoppa emigration till Amerika. Den motion som Beckman hade författat tillkom, och som nästan alltid är exemplet med motioner, i samverkan med en intresseorganisation, ”den socialreformatoriska Föreningen Studenter och Arbetare och dess drivande kraft, redaktören GH von Koch. Men dess argument var tagna från tidskriftsartiklar skrivna av Pontus Fahlbeck (professor i statskunskap och statistik i Lund) och Gustav Sundbärg (Förste aktuarie vid Statistiska Centralbyrån).”⁴³

”Utskottsbetänkandet föreslog två uppgifter för en utredning: för det första, att utveckla forskningen om emigrationen i socialstatistisk riktning”.⁴⁴ Detta gjordes för att få fram svar på vilka människor som utvandrade, samt det andra steget, att undersöka amerikanska förhållanden genom arrangerade resor i studiesyfte för att ge rekommendationer på handlingar som skulle kunna motivera svensk industri. Utskottets begäran bifölls av riksdagens två kamrar.⁴⁵

Statistiska Centralbyrån lämnade i februari 1905 sitt remissutlåtande gällande riksdagsförslaget, författat av Gustav Sundbärg. Sundbärg var redan vid denna tid ålagd att leda utredningen; för övrigt var han medlem i Föreningen Studenter och Arbetare och hade vad det verkar kommit i kontakt med Beckman angående motionen skriver Hall. Civildepartementet

⁴² Patrik Hall, *Den svenskaste historien: nationalism i Sverige under sex sekler*, Carlsson, Stockholm, 2000, s.240–241.

⁴³ Hall, s.226–227. Patrik Hall utgår från historikern Ann-Sofie Kälvevemark

⁴⁴ Hall, s.227.

⁴⁵ Hall, s.227.

hade noggrant följt SCB:s utlåtande och då är det ganska troligt att Sundbärg arbetade fram sina egna anvisningar. Hall skriver att på grund av Sundbärgs utlåtande breddades utredningens uppgifter till att studera de allmänna motiven bakom utvandringen, vilket framträder i civildepartementets anvisningar från januari 1907. Det som var utmärkande gällde Sundbärgs rekommendation att noggrant undersöka både svenska utvandringsbygder samt amerikanska invandringsbygder. Men utlåtanden gällande utvandringen och dess bakomliggande orsaker skulle också samlas in från en större mängd associationer, forskare, ämbetsmän med flera. Sundbärg utseddes att lotsa utredningen och han valde självmant statistikern Nils Wohlin (tillkommande medlem i bondeförbundet, finansminister, och på högerkanten verksam som politisk vilde) till sekreterare. Hall skriver att Sundbärg den 27 september 1913 publicerade det 900-sidiga slutbetänkandet. Då hade det redan publicerats tjugo bilagor på totalt cirka 3800 sidor.⁴⁶

Hall skriver att Sundbärg redan på 1880-talet hade publicerat ett arbete om emigrationen. I detta arbete tolkade han emigrationen som ofrånkomlig för *befolkningsorganismens* samstämmighet. Sundbärg hade en viktig roll i emigrationsutredningens bildande. Han hade närmare bestämt förändrat sin syn på emigrationen – den var numera inte ett tecken på befolkningsorganismens ansträngning för att uppnå jämvikt, utan en konstlad företeelse som uppvisade att det måste finnas något som var sjukt i Sverige. Hall skriver att detta uppvisar förberedelser, att Sundbärg helt enkelt var redo för sin uppgift. Märkbart är också Sundbärgs tydliga fokus på industriell modernisering istället för till exempel jordbruk.⁴⁷

Emigrationsutredningen var en grogrund för samhällsvetare, och en betydande idégivare när det gällde användandet av samhällsvetenskap i offentliga betänkanden. Remissutlåtanden inhämtades från statsvetare och nationalekonomer vilket medförde att det samhällsvetenskapliga angreppssättet stärktes. Den färdiga utredningen uppvisar nästan ett överdådigt intryck. Den här utredningen, är en utredning med stort U, skriver Hall, som liknar de storslagna antikvariska uppslagen på 1600-talet. Utredningen ger sin samhällsanalys av Sverige: den har en statistisk noggrannhet och framställde hela Sverige i siffror med sina otaliga tabeller. Men Sverige uppenbarar sig inte enbart som siffror i utredningen. Här går det att hitta ett antal personliga röster, vilket ur etnografisk synvinkel är väldigt givande. I synnerhet är det inte enbart akademiker samt andra statens tjänare som kommer till tals – även vanliga människor får uttala sig genom det stora antal intervjuer som genomförts med emigranter.⁴⁸

⁴⁶ Hall, s.227.

⁴⁷ Hall, s.239–240.

⁴⁸ Hall, s.241–242.

Det dominerade inslaget i Emigrationsutredningen är undersökningar om jordbruket. Hall påpekar att detta inte uppenbarar sig som något märkligt då jordbruksintresset var starkt dominerade vid denna tid. En annan orsak var att Nils Wohlin aktivt ingrep som en talesman för dessa intressen i sammanlagt fyra bilagor som han författade. Birger Hagård var Wohlins levnadstecknare. Hagård ansåg att Wohlin kanske var den viktigaste inspiratören inom den politiska bonderörelsen i Sverige. Hall skriver att ”Speciellt utredningsbilagan *Faran af bondeklassens undergrävande i sammanhang med de gamla arfvejordåskådningarnas upplösning, emigration och bondejordens mobilisering* väckte stor uppmärksamhet, och publicerades också som bok.”⁴⁹

I denna del skriver Wohlin att de *självägande* bönderna representerar upphovet och dokumentet till våra traditioner, jämvikten inom oss samt vår yttre kraft. Men en destruktiv individualism hade under 1800-talet gjort intrång i bondeklassen, och de äldre uppfattningarna om släktgemenskapens tillhörande äldre ärvda, obestridliga självägande jord hade gått om intet, det avspeglade sig också i arvslagarna. I liknelse med detta förfall av *identiteten*, kommer de *ekonomiska* förändringarna inom industrialismen i andra hand enligt Wohlin. I sin tur har denna identitetsförändring lett till att bondesönerna har flytt landsbygden och bondeklassen försvagats. Det Wohlin föreslår är att bondeklassen ska byggas upp genom att juridiska restriktioner tillsätts för utvandringen, genom att jordbruksintressena organiseras bättre samt genom att den svenska *rasen* ska beskyddas i Amerika.⁵⁰

Sundbärg var också väldigt involverad i frågan om jordbruket. Den färdiga versionen av utredningen uppvisar hans åsikt att det behövdes större avdelningar som riktade in sig på kvantitativt-expansiv spannmålsproduktion. Men det är inte endast jordbruket som Sundbärg skriver om i utredningen – han introducerar faktiskt ett komplett förbättringsprogram som innefattar hela det svenska samhället, här går det att finna Sveriges *kropp* (sociala och ekonomiska perspektiv) och *själ* (psykologiska perspektiv) skriver Hall. Det förbättringsprogram Sundbärg lade fram poängterade betydelsen av *nationell integration* i betydelsen av att bygga upp identifikationen beträffande det svenska samhället och samtidigt dess folkliga berättigande; ”ekonomisk flit inom den produktiva sektorn, vilket innebär att folkets *individuella och praktiska färdigheter* måste utnyttjas oberoende av formella utbildningar och byråkratiska regleringar.”⁵¹

⁴⁹ Hall, s.242.

⁵⁰ Hall, s.242

⁵¹ Hall, s.244.

Hall skriver att Sundbärg inte var nöjd med att den manliga rösträtten inom den *politiska* och *administrativa* sfären kom så sent (kvinnorna borde också få ta del av den). Skulle människan leta efter tecken i tiden på åsikterna om anledningen till den omfattande emigrationen, så skulle alla hålla med om att svenskarna väntade tjugo år för länge med att bygga järnvägarna och att det tog trettio år innan den allmänna rösträtten infördes skriver Sundbärg i den färdiga versionen av utredningen. Sundbärg skriver att ur demokratin växer patriotism och legitimitet fram. Avsaknaden av politiskt inflytande skapar vantrivsel i livet, och i med detta uppstår en lierad känsla av underlydande människovärde samt rättslöshet – Sundbärg menar att detta uppenbarar sig påtagligt i emigrantintervjuerna. För att stärka regeringsmakten måste parlamentarism introduceras, för att regeringsmakten skulle kunna genomföra sin väsentligaste uppgift: att föra fram en nationell näringspolitik.⁵²

Disposition

I kapitlet ”Sundbärg och naturen, en föreställd gemenskap” ligger fokus på att försöka upptäcka Andersons uppfattningar om gemenskapen samt begränsningen hos Sundbärgs syn på naturen. Det finns en splittring i naturkänslan hos svensken. När det gäller gemenskapen har det danska folket kommit längre. En maskin symboliserar Sveriges och Danmarks gemenskaper. En svensk och en dansk lyriker representerar det utåt svävande samt det instängda (begränsningen). Samt forskningen som börjar tränga undan humaniora.

I kapitlet ”Sundbergs uppfattning om det svenska språket” används Andersons tre uppfattningar, begränsningen, suveräniteten samt gemenskapen. Språkets urholkas genom att svenskarna emigrerar. Gemenskapen blir inte heller enhetlig då språket lämnar Sverige. Avsaknaden av ett gemensamt tilltalsord som kan skapa ett *vi*. Att Sverige har blivit invaderat av det finska. Och där avstånd är en bidragande orsak till att Norrland förfinskas.

I kapitlet ”Sundbärgs uppfattning om svensk historia” kommer också Andersons alla tre uppfattningar till användning. Sverige har aldrig upplevt 1800-talets väckelse. Historielösheten visar sig. Sverige har missat 1800-talets *pånyttfödelse*. Den svenska freden har ingen betydelse eftersom den inte är skapad av svenskar som levde på 1800-talet. Sundbärgs dröm om en fullständig suverän stat och en fulländad begränsning går om intet.

⁵² Hall, s. 244–245.

Den psykologiska och nationella bristen

Sundbärg och naturen, en föreställd gemenskap

Till att börja med är det av vikt att gå in på Sundbärg och hans syn på svenskens koppling till naturen då jag ser hur den är del i skapandet av en *föreställd* gemenskap. Jag tycker mig se hur Sundbärg menar att svenskarna delar en gemenskap genom naturen.

Sundbärg skriver att sommaren har en speciell inverkan på svensken. Att denna årstid bidrar till en flykt från stadens kvalmighet och för att kunna tillbringa så mycket tid som möjligt i naturens sköte. Svenskens *stelhet* försvinner i kontakten med naturen. Han skriver att svensken ”finner därmed bot också för de synder han rikligen gör sig skyldig till mot ett hygieniskt lefnadssätt i öfrigt. I den varma kärleken till naturen ligger säkerligen en god del af förklaringen till vårt folks ännu obrutna fysiska styrka.”⁵³

Sundbärg uppvisar sommarens symboliska styrka och det kan också tolkas som en frigörelse. Han får det att låta som om staden är en del av upphovet till svenskens *stelhet*. Att alla svenskar delar denna stelhet och endast genom sommarens helande förmåga kan undfly den. Sundbärg påtalar svenskens hygien (renlighet) men menar samtidigt att svensken är smutsig på grund av sina synder. Svenskens förhållande till staden kan tolkas som ett misslyckande. Staden ska vara den värld svensken ska leva sitt nya liv men där naturen finns som ett medfött ont. Svensken i staden bär på en fasad. En fasad som rämner i naturens sköte och svensken blir sitt sanna jag. Svensken kan bedömas som om denne endast finns på riktig när naturen är närvarande. För det är i denna värld som svensken förstår sitt syfte. Henrik Berggren och Lars Trägårdh har tagit fasta på att det inte är speciellt svårt att upptäcka det borgerliga missnöje Sundbärg riktade mot det svenska folket som levde kvar alltför mycket i bondesamhället. Svenskarna är naturintresserade, praktiskt och tekniskt lagda men har inte begåvningen för den mer hårfina belåtenhet som undersökningen av själslivet uppbringar.⁵⁴

Den föreställda gemenskap som svenskarna har fått genom naturen och bondesamhället har bland annat bidragit med de tekniska färdigheterna. Sundbärg menar alltså att svenskarna inte kan utvecklas mer på ett själsligt plan då den starka kopplingen till naturen fortfarande är närvarande hos svensken. Bilden av naturen är inte enbart negativ. Sundbärg skriver faktiskt att svensken är djupsinnigare och mångsidigare i sitt tänkande när denne är tvungen tänka sig in i

⁵³ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-11-17, s.12.

⁵⁴ Berggren, s.179–180

en sak. Svenskens vyer är ofta större än danskens och svensken är egentligen riktigt talangfull som tänkare.⁵⁵ Sundbärg skriver:

Se blott dessa i Sverige så vanliga stora, höga pannor, — verkliga tänkarepannor. Men de representera (möjligheten af) ett tänkande i stora, rena linier, ej i danskens konstmässigt snirklande spiraler. Huru aftecknar sig ej detta senare tänkande i danskens alltid — man skulle nästan kunna säga smärtsamt fårade och förvidna drag! Trots sitt utomordentliga skarpsinne hinner dansken i själfva verket sällan fram till epokgörande nya tankar. Den småaktiga *kritiken* har gett honom för mycket i blodet och förlamar hans andes flykt. I detta fall är svenskens lyckligare. Med sin sorglösa fantasi finner han icke så sällan 'lampans ande'.⁵⁶

Sundbärg ser ändå ett positivt drag hos naturen. Vilken uppvisar en annan sida som inte handlar om att naturen står i vägen för svensken och samhället. Det Sundbärg vill förmedla med att svensken har ett rakare tankesätt än dansken kan ha att göra med en outnyttjad förmåga. Skulle varje svensk använda kraften hos sina tankar och förstå innebörden av att använda öppenheten inåt till sitt eget land skulle Sverige kunna föras framåt inom sina gränser. Sundbärg ser raka linjer i det svenska tänkandet vilka kan motsvara de tydliga gränser han vill ha mot grannländerna. Han svartmålar danskens tankesätt som snirkligt (se denna sida, citat). Detta kan betyda att han vill framföra att danskens gränsdragning inte är mycket bättre. Den tar uttryck i danskens smärtsamt fårade drag. Dessa blir inte bättre av att dansken låser sig genom att vara för kritisk och därför inte kan komma med nya idéer. Danskarna får det svårt att bilda en hel gemenskap då de är för kritiska medan svensken bekymmerslösa fantasi kan bli nyckeln till en gemenskap om den inte svävar utanför Sveriges gränser. Sundbärg menar att öppenhet måste finnas, men den ska endast ske mellan nationens invånare.

Jag kan även visa att Sundbärags syn på naturen går att förena med Benedict Andersons tanke om livets mekanismer vilka är en del av gemenskapen. Anderson skriver att en människa liv innehåller många konstellationer av det som är nödvändigt och det som är tillfälligt. Anderson menar att människan är medveten om slumpen och det ofrånkomliga i det genetiska arvet: kön, livslängd, fysiska förmåga, modersmål med mera (jag återkommer till Andersons tanke om det genetiska arvet i fjärde stycket på nästa sida).⁵⁷ I naturen sker saker som är oberäknliga och tillfälliga men samtidigt sker det som är nödvändigt för att livet ska kunna fortgå. Svenskens synder som begås i stadsmiljö gäller inte längre när denne träder in i naturen och kan då leva ett liv med det som är nödvändigt samt tillfälligt. Sundbärg skulle säkert inte ha något emot om svenskarna kunde leva ett sådant liv i en värld där kärlek till nationen råder.

⁵⁵ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-5, s.15.

⁵⁶ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-5, s.15.

⁵⁷ Anderson, s.24.

Sundbärg skriver att den starka naturkänslan bidragit med ett av de allmännaste uttrycken hos det svenska folket. Det uttrycket är svenskens intresse för mekaniska underökningar och lusten att åstadkomma tekniska uppfinningar.⁵⁸ Sundbärg skriver:

Här, [...], råder en bestämd motsats mellan svenskt lynne och danskt. Dansken studerar hellre *människor* än naturen. Svensken är alltid ointresserad för människostudium. Tänk oss, för exempel, en svensk pojke som sättes att sköta en maskin. Efter fjorton dagar skall han ha hela konstruktionen på sina fem fingrar och vara färdig att själv uppfinna förbättringar. Råkar maskinen i olag på något sätt, skall felet vara bra svårt, om inte pojken till sist skall lyckas afhjälpa detsamma själv.⁵⁹

Om en dansk pojke tillsätts för att utföra samma uppgift kommer han att vara till viss del motsträvig mot sin maskin och kommer knappt att ägna någon tid åt att studera den närmre. Går den sönder står pojken där obeslutsam och ointresserad och väntar helt enkelt tills en yrkesman kommer och lagar den.⁶⁰

De två uppdelningarna som Sundbärg gör mellan den svenska pojken och den danska handlar om medvetenhet. Det att vara medveten om sitt kön, livslängd, fysiska förmåga och sitt modersmål eller något annat som kan bindas samman med nationen är viktigt för att kunna vara en del av den. De tekniska färdigheter som naturen har gett svenskarna kan i detta fall ses som en individuell medvetenhet som tydlig visar sig i fallet med den svenska pojken. Den svenska pojken känner sig själv lika bra som han känner maskinen. De förbättringar och justeringar den svenska pojken gör på maskinen kan han även göra på sig själv. Han är en självgående maskin, en individ som klarar sig själv.

Den obrutna fysiska styrka som svensken har fått genom naturen (sid 20, andra stycket) och som bevisas i Sundbärgs exempel. Gör svensken till enskilt stark individ med tekniska färdigheter men där medvetenhet om att uppnå en gemenskap saknas. Sundbärg konstruerar en bild av att dansken skulle intressera sig mer för människor enbart för att denne inte har samma kontakt med naturen och därmed har kommit längre i sin sociala utveckling. Dansken har alltså en större medvetenhet om sig själv i alla typer av situationer. Det visar Sundbärg tydlig med den danska pojken som inte alls är intresserad av att lära sig mer om teknik då denne redan ingår i en gemenskap där dessa färdigheter redan finns. Och är därmed inte utlämnad åt sig själv att lösa problemet. Det är denna gemenskap Sundbärg föreställer sig. Maskinen som de båda pojkarna förhåller sig till är en symbol för gemenskapen. En maskin som fungerar bäst om alla

⁵⁸ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-11-27, s.12.

⁵⁹ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-11-27, s.12.

⁶⁰ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-11-28, s.12.

är medvetna om varandras existens och tror på att det finns en gemensam samhörighet. Det är just detta som Sundbärg tror på.

Patrik Hall skriver att nationer som är direkt angränsande till den egna nationen anses vara mer enhetliga och bättre. Samt i stånd till att kunna genomföra organiserade åtgärder i jämförelse med ens egen nation. Det är framför allt danskar som har denna betydelse för Sundbärg.⁶¹ Maskineriet fungerar bättre på andra sidan sundet och Sverige står still.

Ett annat område som Sundbärg anser att naturen hör ihop med är lyriken som går att koppla till Andersons uppfattning om nationen som begränsad (se sidan 6, fjärde stycket). Han skriver att ”inom den svenska lyriken spelar för öfrigt *naturen* en större roll än kanske inom hvarje annat folks. Man jämför den t. ex. äfven här med den danska. Den danske lyrikern återgifver nästan uteslutande den värld, [*sic!*] som gömmes i hans eget bröst. Den svenske lyrikern fördjupar sig i *åskådningen* af den natur, [*sic!*] som ligger utanför och omkring honom.”⁶² Här visar Sundbärg tydligt hur den danska lyrikerns arbetssätt lyckats anamma en inneboende känsla för det som är *typiskt dansk*. Det att skapa en gränsdragning och på så sätt begränsa sig endast till sitt eget land och som ingen annan kan komma åt. Att kunna återge världen inifrån som den danska lyrikern gör skapar det osynliga band som binder danskarna samman. När en dansk läser dansk lyrik innebär det att det endast är dansken som förstår och kan ta in den riktiga innebörden av texten. Eftersom den representerar en dansk gemenskap.

Jag tolkar det som att den svenske lyrikern representerar en ofärdig begränsning. Med det menar jag att Sundbärg framställer den svenska lyrikern som om denne är lite ytlig och inte bryr sig om att fokusera på det innersta väsendet som står för den svenska nationaliteten. Jag ser hur Sundbärg tycks mena att den svenske lyrikerns arbetssätt omfattar ett utanför och omkring perspektiv. Detta medför att det inte bara är influenser från Sverige som tas upp. Jag förstår det som att det i sin tur innebär att den svenske lyrikern sträcker sig utanför Sveriges gränser. Därmed går det att antyda att Sundbärg tycks anse att Sverige misslyckas med att upprätthålla sina gränser och att nationalismen inte har någon chans att få fäste hos ett folk som låter naturen styra med en dröm om det gamla bondesamhället. Enligt mig är Sundbärgs beskrivning om svenskens förhållande till naturen den stora begränsningen som påverkade det svenska psyket och gjorde att Sverige med sitt folk blev alldeles för öppet. Sundbärg skapar bilden av ett Sverige med ointresserade svenskar med kärlek till naturen. Den begränsning som Sundbärg skulle vilja råda hos svenskarna bygger på att de ska börja upptäcka varandra och förstå vad som verkligen finns inom var och en, så som den danske lyrikern som utgår från sina

⁶¹ Hall, s.253.

⁶² *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-30, s.20.

innersta känslor. Att svenskarna upprättar gränser som endast det svenska ska ta plats inom och där fokus ligger på människan. (se sid 23, tredje stycket)

Sundbärg ger ett bra exempel där han skriver om hur naturen gett sitt uttryck i kulturarbetet. Han skriver att det är *naturvetenskapen* som under lång tid har stått i främsta rummet i Sverige.⁶³

Sundbärg skriver:

I fråga om den botaniska, zoologiska, geologiska, fysikaliska och kemiska forskningen och de flesta öfriga grenar af naturens studium, liksom i fråga om tekniska uppfinningar och geografiska forskningsresor, har vårt folk också lämnat så storartade bidrag, att de öfverträffas blott af nationers, hvilka äro oss mångdubbelt öfverlägsna i numerär. Vi skulle blott önska, att icke botanister och geologer m. fl. så alldeles öfverskyggade och undanträngde den humanistiska forskningen.⁶⁴

Sundbärg menar att den humanistiska forskningen mer och mer har börjat trängas undan i Sverige. Han påtalar att alla typer av förtryck och tyranni inte är något bra. Oavsett om de sker inom kulturen, vetenskapens eller politikens värld.⁶⁵ Sundbärg visar tydlig med detta stycke hur naturen börjar ta över all forskning och bidrar till att distansen mellan Sverige och svenskarna blir större och större. Han går så lång att han kallar det för förtryck och tyranni. Det går att likna detta vid någon form av hjärntvätt. Sundbärg vill att forskningen inom humaniora ska bli den främsta forskningen då den kan få rätsida på det som naturen har ställt till med.

Avslutningsvis går det att se hur naturen splittrar det svenska folket. Det finns utvecklingsmöjligheter som naturen har fört med sig. Naturen har gett svenskarna sin fysiska styrka och tekniska färdigheter. Men det är färdigheter som i Sundbärgs ögon endast kan få legitimitet om svenskarna börjar fokusera mer på den humanistiska forskningen. Jag ser hur Sundbärgs kritik av naturen är ett sätt för att få de svenskar som kom att läsa *Folklynnnet* att börja rannsaka sig själva. Sundbärgs kritik av naturen skulle kunnat ha hjälpt svenskarna att se på sig själva på ett nytt sätt. Detta skulle i sin tur ha kunnat medföra att de skulle börja tänka i ett mer nationalistiskt tankesätt och på så vis börja närma sig Andersons uppfattning om den föreställda gemenskapen.

⁶³ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-1, s.19.

⁶⁴ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-1, s.19.

⁶⁵ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-1, s.19.

Sundbärgs uppfattning om det svenska språket

Enligt mig är språket viktigt för upprätta känslan av att tillhöra en nation och detta förtydligas av Anderson. Han skriver att ”det allra viktigaste med språket är dess förmåga att skapa föreställda gemenskaper, [...], grunda *särskilda solidariteter*.⁶⁶ Jag ser hur språket skapar en speciell sammanhållning att kunna tala och läsa sitt eget språk. Att tala och läsa sitt eget språk upprättar en osynlig länk mellan människor. En länk som skapar en helhet. Språket ska föra nationen framåt och forma sociala band som blir unika för Sverige. Språket är betydelsefullt för gemenskapen. Mot slutet av detta kapitel går det att se hur Sundbärg börjar närma sig Andersons tanke om att nationen uppfattas som suverän. Sverige behöver en suveränare stat som kan förmedla det svenska språket och göra det tillgängligt för alla svenskar.

Sundbärg skriver att ”Svenskens bristande öfning i tankearbete sammanhänger med den motvilja han i grunden känner för *allt* arbete, alltså: med hans lättja. Därför är det vi i Sverige ha så mycket tanklöst folk och så få tänkare, — äfven om vi ha en hel del grubblare.”⁶⁷ Det visar sig att Sundbärgs kritik mot det svenska tankearbetet hänger ihop med hur det svenska språket formuleras. Sundbärg skriver att:

En uppöfvad tankeförmåga och en högt uppdrifven psykologi skapa ett ledigt och lättflytande språk. Jämför danskarnas förmåga af enkel och lättfattlig framställning med svenskans tröga, tunga och omständliga språkbehandling. I all synnerhet gör sig denna skillnad märkbar inom [...], tidningsspråket. I en polemik med danska och norska tidningar kommer den svenska pressen till korta redan genom språket. Å ena sidan ännu ofta nog den stela, högtidliga, tungrodda, akademiska språkbehandlingen; å andra sidan ett språk, utbildadt till fullkomlighet af smidighet, udd och insinuation.⁶⁸

Det är tydligt att det svenska språket inte är vad det borde vara. Motstånd och lättja (lathet) går hand i hand enligt Sundbärg. Motståndet mot att arbeta kan representera svenskarnas emigration. Berggren och Trägårdh uppfattar det som om Sundbärg menar att svenskarna har tomma hjärtan. De ogillar varandra och har ingen äkta uppfattning om solidaritet. Orsaken till detta har att göra med en bristande psykologisk insikt, ”en ’egendomlig brist på intresse för det rent mänskliga, en avgjord liknöjdhet för beröring med människor’.”⁶⁹ Detta var upphovet till den vantrivsel som var starkt bidragande till att svenskarna valde att emigrera till Nordamerika enligt Sundbärg.⁷⁰ Ur en annan synvinkel blir emigrationen för Sundbärg också ett svek;

⁶⁶ Anderson, s.130.

⁶⁷ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-9, s.15.

⁶⁸ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-7, s.15–16.

⁶⁹ Berggren, s.181.

⁷⁰ Berggren, s. 181.

svensken lämnar sitt språk bakom sig och tar det med sig. Svensken stannar inte kvar och utvecklar det konstruktiva tänkandet. Språket flyr över den svenska gränsen och de svenskar som stannar kvar blir grubblare. Sverige och det svenska språket urholkas genom emigrationen. Föreställningen om gemenskapen urholkas där det egentligen skulle ha funnits svenskar som berikade den med sitt språk. I tomrummen som uppstår blir svenskarna mer individuella och mer djupsinnigare tänkare (grubblare).

Att svensken är lat enligt Sundbärg kan förstås utifrån en form av osynligt kontrakt. För att svensken ska bli en god nationsmedlem krävs att ett osynligt kontrakt uppfylls. Tanken om ett kontrakt kan sammanföras med Andersons syn på det privatägda språket (se sid 5 andra stycket). Sundbärg skulle kunna ha varit en förespråkare av det privatägda språket. Men först är det av vikt att se hur ett privatägt språk skapas. Andersons exemplifierar med hjälp av Finland. År 1809 var Finland ett territorium som införlivades av det ryska tsardömet och Finlands officiella språk blev ryska.⁷¹ ”Men det ’vaknande’ intresse för finskan och det finska förflutna, som först uttrycktes genom texter skrivna på latin och svenska i slutet av 1700-talet, manifesterades under 1820-talet alltmer på landets eget språk.”⁷² Den spirande finska nationalistiska rörelsen hade ledare vars huvudsakliga yrke innefattade att använda språket: lärare, präster, advokater och författare. Undersökningen av folklöre och återupptäckten av den folkliga episka diktningen som sammanställdes var behäftad med publicerandet av ordböcker samt grammatikor skriver Anderson. Det förde med sig att tidningar gavs ut som var till för att ”standardisera det finska litterära (det vill säga tryck-) språket, på vars vägnar starkare politiska krav kunde föras fram.”⁷³

Svaret på till varför Sundbärg skulle kunnat stå bakom ett privatägt språk finns i den jämförelse han gör mellan det svenska och det danska språket. Sundbärg påtalar som bekant att danskan har en lättbegriplig framställning (se det tredje citatet, sid 25). Svaret finns också i det finska exemplet ovan som förtydligar att Danmark och Norge kan ha genomgått ett liknande *vaknande* som Finland (se denna sida, andra stycket). Detta har gett danskan sin lättbegripligt språkliga framställning. Jag tolkar det som att Danmark och Norge precis som Finland har insett styrkan i att använda sitt eget språk för att förstärka det nationalistiska bandet hos sina medborgare. Finland har uppnått kriterierna för ett privatägt språk. Därmed menar jag att detta även borde gälla för Danmark och Norge då Sundbärg favoriserar deras tidningsspråk framför

⁷¹ Anderson, s.79.

⁷² Anderson, s.79.

⁷³ Anderson, s.79.

det svenska. Det privatägda språket har gjort att Danmark och Norge har en starkare tidningspress än Sverige.

Det svenska tidningsspråket är enligt Sundbärg alldeles för tungrott och akademiskt. Det kan tolkas som om Sundbärg menar att Sverige har ett utbildat folk. Men har inte likt Finland yrkesverksamma som i nationalistisk anda använder språket. Jag förstår det som att Sundbärg vill ha samma tydliga framställning i det svenska språket (som det danska) och detta uppnås bäst om språket är privat (begränsat). Sundbärg sällas då in en sfär som enligt Anderson var trångsynt. Den trångsynta uppfattningen om ett privatägt språk som rådde under 1800-talet (se sid 5, det andra citatet) går att dra en parallell till Andersons uppfattning om begränsningen. Jag tolkar det som att en nation måste ha starka gränser för att kunna upprätthålla ett privatägt språk. Därmed måste det svenska språket hållas inom den svenska nationens gränser för att kunna vara en del av nationens gemenskap. Språket är ett av kriterierna för att svensken ska kunna uppfylla det osynliga kontraktet.

Ur en annan synvinkel kan Sundbärg möjligen mena att svenskarna missbrukar sitt språk. Så länge motståndet mot arbetet finns (emigrationen) kan inte svensken uppfylla kontraktet och språket inte utvecklas (se sid 25, andra citatet och fjärde stycket). Svensken har till följd av emigrationen inte uppnått den absolut högsta nivån av psykologiskt tänkande och det har bidragit till att språket inte är lättflytande. Sundbärg tycks vilja se ett samhälle med språket som en snabb kommunikatör. Det ska vara enkelt att förstå varandra. Svenskens tröga, tunga och komplicerade språkbehandling kan också ha att göra med förhållandet till naturen (se sid 25, tredje citatet). Naturen får svensken att drömma sig bort och det gör att det blir svårt att få tydlighet i det svenska språket. Dansken lyckas med en tydligare framställning i sitt språk för att danskarna ingår i en tydlig gemenskap. De förlitar sig på varandra. Som i exemplet med den svenska och danska pojkens möte med maskinen.

Svensken är som sagt inte intresserad av att studera människor (se sid 22, blockcitat) vilket i sin tur smittar av sig på det svenska tidningsspråket. Naturen är viktigare. Norge och Danmark har inte detta problem. Det svenska tidningsspråket har en språkbehandling som ofta är högtidlig, tungrodd och akademisk. Men om Sundbärg förstås rätt så har dessa två betydelser medfört att tidningsspråket har blivit utbildat till fullkomlighet, att det är smidigt med skärpa, och har en kränkande antydning (insinuation). Sundbärg kan mena att det är problematiskt att svenskarna genom sin höga utbildning inte lyckas förmedla ett bättre språk i tidningarna. Det svenska tidningsspråket blir fullkomligt, smidigt och får skärpa endast för dem i den akademiska världen. Men för *vanliga* svenskar blir språket högtidligt, akademiskt och tungrott.

Det svenska tidningspråket förmedlar antagligen inte känslan av att ingå i en gemenskap. Istället blir det kränkande eftersom det uttrycker ett språk som alla inte förstår och vill bry sig om. Om tidningspråket gjorde det, så skulle de svenska medborgarna förstå vilken (*föreställd*) gemenskap de ingår i när de läser svenska tidningar. Språket i tidningen berättar för dem vad som är viktigt för nationen. På samma gång innebär detta att medborgarna känner en stolthet när de läser sitt språk. När Sveriges medborgare läser eller talar sitt språk ska var och en förstå den *verkliga* innebörden av att tillhöra Sverige. Men det blir svårt eftersom Sundbärg skriver att:

Gemytlighet är hvad som fattas svensken kanske mer än hvarje annan nation. Det är tillräckligt betecknande härutinnan, att svenskan är det enda språk i världen, som saknar ett gemensamt tilltalsord. Härigenom blir allt närmande mellan obekanta ytterligt försvåradt, och äfven tankeutbytet mellan bekanta ofta otympligt och trötkört. Någon skillnad eger dock rum i detta fall mellan olika delar af Sverige. Sydsvensken har något mera gemyt, i synnerhet skåningen. Nordsvensken kan visserligen förefalla mycket rättfram och okonstlad. Men detta innebär egentligen att han reklamerar för sig själf friheten att få vara som han vill; med toleransen mot andra är det klen, och vid minsta anledning till missnöje blir han lätt grof.⁷⁴

Intresseväckande är det när Sundbärg skriver om att svensken saknar gemytlighet och att Sverige som nation är överrepresenterad på denna punkt. Det gemensamma tilltalsordet är problemet. Vad är det då för tilltalsord som saknas? Sundbärg är nog ute efter någon form av tilltalsord som står för ett gemensamt *vi* som kan särskilja sig från *dem* (övriga nationer). Samtidigt visar Sundbärg att Sverige är indelat i olika personlighetstyper som har tilldelats sina egna begränsade områden. Likt mindre nationer med egna elastiska gränser där just deras karaktärsdrag är de enda synliga.

De två personlighetstyperna han plockar fram skulle kunna symbolisera två olika ställföreträdare för avsaknaden av ett tilltalsord. Sydsvensken företräder det gemytliga för Sverige med skåningen som en av de främsta representanterna. Skåningen blir en god representant för den gemenskap Sundbärg strävar efter; skåningen kan bli den som skulle kunna skapa ett tilltalsord som binder samman gemenskapen. Nästa representant blir mer intressant; nordsvensken är representant för den del av Sverige som är rättfram och okonstlad. Det kan översättas till Sundbärgs syn på den typiske svensken som hör hemma i naturen och känner sig fri att enskilt få vara en unik individ. Men Sundbärg ser bara det negativa i detta då denna personlighetstyp genom sin enskildhet inte är van vid känslan, språket, eller uppfattningen om att vara svensk innebär en gemenskap med andra svenskar.

⁷⁴ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-13, s.18.

Sydsvensken och nordsvensken skulle aldrig kunna mötas på lika villkor då de privat uttrycker sig på olika sätt, och som gör att de har sina egna gemenskaper. Jag tolkar det som att sydsvensken (skåningen) helt klart har kommit längre i sin språkliga utveckling. Det innebär framförallt att skåningarna av någon oklar anledning har haft en längre tradition av det gemytliga slaget. När det gäller Nordsvensken ger Sundbärg inte något exempel på vilket landskap som står för det rättframma och okonstlade. Hela Nordsverige får stå som exempel och blir på så sätt sammansatt till en individ. Denna uppdelning leder till att Sveriges landskap och områden har kommit olika långt. De har olika gemenskaper och olika sätt de uttrycker sig språkligt. Jag tänker också att avståndet mellan landskap är av betydelse. I kommande stycke går det urskilja vad ett avstånd kan betyda och vad som händer när det svenska språket inte värnas. Sundbärg skriver nämligen:

Med fullständig liknöjdhet åsågo under årtionden våra norrländska myndigheter, huru det öfversta Norrland förfinskades, och i mångfaldiga hänseenden hjälpte man själf till. Detta är ett särskildt träffande uttryck för, huru främmande vi äro för 1800-talets nationalkänsla, ty just *språket* har för denna varit själfva inbegreppet af nationens väsen, hvars skyddande i oförminskadt omfång varit en verkligt *helig* uppgift. För oss har det varit fullkomligt likgiltigt, om våra landsmän där uppe i Norden glömt det svenska språket och öfvergått till det finska. Och än idag: om man vill gifva *svenska* namn åt järnvägsstationer och andra nyuppståndna bebyggda orter i det svenska Lappland, så stöter man strax på ett fanatiskt motstånd af vetenskapsmän och lapplandsentusiaster. De finska och lappska namnen äro naturligtvis — för svenska öron — så oändligt mycket vackrare än de svenska.⁷⁵

Först och främst går det att se hur Sundbärg konstruerar en bild av hur norrländska myndigheterna fullständigt har struntat i Sveriges gränser. Begränsningen är som bortblåst då finländare har fått beblanda sig med det svenska samhället. Sundbärg anmärker på hur främmande det svenska folket är för 1800-talets nationalkänsla som han menar har skyddat språket på den plats det befinner sig. Han skriver att det till och med betraktats som *heligt*. Han använder ordet *oss* för att förtydliga att det är ett misslyckande att inte svenskar bryr sig om andra svenskar som bor längre bort. Avståndet, *där uppe i nord*, förtydligar att svensken endast bryr sig om den gemenskap som denne uppfattar sig dela i sitt landskapsområde.

Åke Daun skriver att författaren Jean Phillips-Martinson ställer in sig i ledet av flertalet utländska observatörer som har påpekat att svenskarna har en tendens att hålla sig borta från konflikter eller att hamna i en ansträngande konflikt ansikte mot ansikte. ”Svenskarna tycks

⁷⁵ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-14, s.37.

osäkra i sociala sammanhang, där de inte känner motparten mycket väl och alltså kan ha situationen i sin hand.”⁷⁶

När grannarna lever rövare i ett hyreshus är svensken i allmänhet inte inställd på att ringa på och klaga, emedan han fruktar motreaktionen. Sundbärg skriver härom: 'Svenskens brist på psykologi yttrar sig också däruti, att han är värnlös mot oförsämdheter. Vid varje mera oväntad och ovanlig situation af människa mot människa blir han förbryllad. I äldre tider löstes en hel del dylika problem mycket lätt: när oförsämdheten gick för långt, slog man helt enkelt till. Men i våra dagar, när man inte får slåss!’⁷⁷

I det Daun tar upp om att svenskarna känner sig osäkra i sociala sammanhang tycks jag mig se ytterligare en betydelse i min tanke om avståndet. Med det menar jag att svensken inte känner motparten i norden tillräckligt för att kunna bry sig om att den höll på att förfinskas (se sid 29, första citatet). Jag förstår det som att svensken känner sig trygg i sitt landskapsområde och vet om att alla bär på en uppfattning om att vara tillexempel skåningar. Det blir lite som, att varför ska någon bry sig om andra och försöka lösa ett språkligt problem när det inte går att förutse vad det kommer att föra med sig? Den osäkerhet svensken tycks känna inför de okända svenskarna kan ses som en bakgrund till att svensken enligt Sundbärg hänsynslöst accepterar nya namn på tågstationer som klingar på finska och har namn som härstammar från Lapplands kultur och språk.

Jag tror att det Sundbärg är ute efter när han påkallar svårigheten med att ge svenska namn till nybyggda tågstationer i Lappland. Bygger på att deras kultur är så pass inarbetad. Därför slåss vetenskapsmän och lapplandsentusiaster om att namnen ska bära det som hör Lappland till. Lappland blir ensam i sitt slag. Vetenskapsmännen ser något exotiskt i det lappländska samtidigt som folket som bor där (lapplandsentusiaster) vill leva som de gör. Sundbärg gillar inte att Lappland har blivit som det har blivit. Det har begränsat sig från övriga Sverige och blir svårt att integrera. Sundbärg kan därmed vara rädd för att Sverige håller på att lämna det svenska språket. Han vill därmed *slåss* för svenskheten och Sveriges gemenskap. Att det svenska folket ska *slåss* för sin språkliga gemenskap. De ska vara villiga att dö för den. Slutkontentan blir att Lappland har uppnått det unika. Det svenska språket har fått nya influenser (det finska). Influenser som blir problematiska för Sundbärg som vill att alla i Sverige ska prata svenska (se sid 29, det första citatet).

Jag ser hur Sundbärg har fått en liknande uppfattning som Andersons tanke om att nationen uppfattas som en suverän stat. Desto mer svenskarna inte kan prata med varandra på

⁷⁶ Daun, s.116.

⁷⁷ Daun, s.116.

grund av osäkerheten samtidigt som influenser både inifrån och utifrån förändrar Sverige. Desto viktigare blir det att uppnå att staten blir mer suverän och fungerar som en allsmäktig Gud vilken utgår från sina medborgare och som framställer tidningar med ett korrekt svenskt språk som tilltalar alla i den föreställda gemenskap som är Sverige. Detta är en föreställning om friheten, att ha en nation som är helt fri från utomstående påverkan. Allt den suveräna staten gör är endast främjande för den egna nationen.

Sundbärgs uppfattning om svensk historia

Sundbärg för fram att svenskens ursprungliga lynne (naturen) *kanske* är den avgörande faktorn för dennes *utåtvändhet* men förklaringen återfinns också i Sverige och dess historia.⁷⁸

Inåtvända blifva endast de folk, [*sic!*] som varit underkastade *ett starkt tryck*. Detta tryck — eller förtryck — kan komma från beroende af andra folk, från den ena samhällsklassens eller samhällsmaktens underkufvande af den andra, eller slutligen från en övermäktig natur. Sveriges folk har kanske mindre än något annat — åtminstone nu lefvande — varit underkastadt andra folks tryckande ok. Lika obetydliga äro — jämförelsevis — vår historias minnen om ett den ena samhällsklassen förtryck mot den andra; och vår politiska ofrihet gentemot den styrande makten representeras blott af några korta episoder. Och slutligen är vårt lands natur af den art, att den icke verkar tryckande på människosinnet och stänger det inom trånga gränser. Sveriges natur är tilldragande och lyftande, icke fränstötande eller beklämmande.⁷⁹

Sundbärg förkunnar att det svenska folket är alldeles för utåtvända. Hade Sverige satts under ett starkt tryck som andra länder har upplevt under historien hade det medfört att svenskarna kommit närmre varandra. Det kan vara av intresse att se hur Sverige skulle ha formats om någon av grupperna som Sundbärg tar upp hade haft någon form av maktinflytande. Om detta förtryck hade skett genom att ett annat folk underkuvat Sverige, hade det inneburit att Sverige hade tvingats integreras i en annan kultur och blivit en del av ett annat land. Svenskarna hade styrts av en makt som hade trängt undan de svenska värderingarna. Om svenskarna hade bestämt sig för att slå sig fria hade det i framtiden känts speciellt för dem att ingå i en svensk gemenskap. Minnet av vad tidigare svenskar har gjort ger kraft åt gemenskapen och stärker begränsningen. Det gör att svenskarna ser på varandra på ett nytt sätt och lättare kan interagera med varandra.

Eftersom tidigare svenskar i historien i jämförelse med övriga världen inte drabbats av ett lika stort förtryck, har det gett upphov till generationer som har kommit och gått utan att de

⁷⁸ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-15, s.16.

⁷⁹ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-15, s.16.

direkt har behövt förhålla sig till den typen av historiska skeenden. Nutida svenskar har ej tillgång till äldre vittnesmål som hade kunnat vittna om ett sådant förtryck hade skett. Dessa vittnesmål hade kunnat berätta om hur ett förtryckt Sverige höll på att suddas ut. De korta episoder av förtryck som Sverige utsatts för har svenskarna lätt kunnat lämna bakom sig. Sundbärg målar fram en bild av historielöshet.⁸⁰ Svenskarna lever i en gemenskap där historien inte har någon viktigare betydelse än att vara just historia. Varför ta någon hänsyn till historien när den inte kan ge styrka åt den svenska nationalkaraktären?

Hos Sundbärg märks tydligt att Sverige hade behövt utsatts för ett tydligt förtryck för att bli inåtvända likt övriga länder. Dessa länder kan tolkas att de genom sin inåtvändhet (p.g.a. förtryck) lyckats upprätta olika suveräna stater med en gemensam befolkning under sig. Sundbärg för till slut fram att naturen borde påverka människosinnet och innesluta svenskarna inom Sveriges gränser. Men den gemenskap svensken har fått genom naturen är för stark för att det ska kunna ske. Sundbärg hade nog velat att svensken kommit till insikt om att naturen inte är den bästa utgångspunkten att bygga en framtida gemenskap på. Hade naturen varit avskräckande och satt sig som ett psykiskt dilemma hos svenskarna. Hade föreställningen om naturen brutits och svenskarna hade öppnat ögonen mot en ny uppfattning som stavas gemenskapen Sverige.

Sundbärg för fram att svenskarnas brist på psykologi i många avseenden har haft en ödesdiger inverkan på Sveriges historia. Han skriver att Sverige till väldigt liten del haft några *diplomater* av högre kvalitet.⁸¹

Nästan vid hvarje fredsslut, där Sverige varit den besegrade parten, hafva Sveriges underhandlare genom oskicklighet och vårdslöshet hemburit ofördelaktigare villkor än som skulle vara nödvändigt. Och i våra dagar: huru många äro ej de fredliga underhandlingar, där Sverige dragit det kortaste strået! Huru många förhandlingar med Norge, huru många trafiköfverenskommelser med Danmark, huru många handelstraktater och fördrag med det ena landet och med det andra! Huru ofta har ej i vår historia inträffat, att hvad vi vunnit med svärdet, gått förloradt igen vid diplomaternas gröna bord!⁸²

I det som Sundbärg skriver om ser jag hur han saknar det suveräna. Det att kunna ställa krav utifrån den inskränkta makt som Sverige kunde ha haft om de svenska diplomaterna (liksom det övriga svenska folket, sid 30, blockcitat) inte varit försvarslösa mot oförsämdheter och främmande vid att möta andra människor som är okända för dem. I detta återfinns

⁸⁰ Historielös. *Svenska Akademiens ordlista*. 2017. <https://svenska.se/tre/?sok=historiel%C3%B6s&pz=2> (Hämtad 2018-01-03)

⁸¹ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-16, s.18–19.

⁸² *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-16, s.18–19.

oskickligheten samt vårdslösheten i förhandlingarna. Sundbärg måste tycka att Sverige är ett fegt land som inte kan stå upp för sig och den gemenskap som kunde ha varit. I lägen när det verkligen gäller eller har gällt kommer Sverige till korta eftersom det inte finns någon tydlig begränsning (gräns) mot angränsande länder. Den svenska nationen är som en öppen bok som går att läsa av de flesta. Det är för uppenbart hur svenskarna kan lindas runt lillfingret genom att de är för utåtvända och inte vet hur det sociala livet fungerar (se sid 30, blockcitatet). Hall skriver att han tycks se hur Sundbärg menar att klasskillnaderna i Sverige har blivit ett problem genom bristen på nationell insikt.⁸³

Svensken har blivit en kosmopolit, med kosmopolitiska i stället för nationella lojaliteter. De dominerande folkrörelserna i landet — väckelserörelsen, nykterhetsrörelsen, bonderörelsen, arbetarrörelsen och folkbildningsrörelsen — är enligt Sundbärg kosmopolitiska mer än svenska. Detta gör att det abstrakta sätts framför det svenska, i stället för tvärtom, som det borde vara: 'Hvarje ideellt intresse har under 1800-talet träd i nationalismens tjänst, och nationalismen har i sin ordning verkat väckande och lifgivande på hvarje ideell sträfvan.'⁸⁴

Det Hall skriver om kan motsvaras av svenskarnas okunskap om det sociala livet. Jag ser hur denna okunskap har medfört att svenskarna har blivit kosmopolitiska. Detta har även medfört att klasskillnaderna har ökat. Det är också därför som till exempel nykterhetsrörelsen samt bonderörelsen enligt Sundbärg är mer internationella än svenska. Jag menar att denna okunskap har fört med sig att svenskarna bjuder in olika influenser för att de inte vet hur de ska hantera det främmande (se sid 30, blockcitat). Den sociala okunskapen bygger upp klasskillnaderna och de olika rörelserna förlorar sin svenskhet.

Det tycks som om Sundbärg favoriserar 1800-talet då han menar att de ideella intressena alltid har verkat i nationalismens tjänst. Det är som om han syftar på att 1800-talets nationalism hade behövt påverkat Sverige. Hade Sverige påverkats tänker jag att klasskillnaderna hade jämnats ut och de ideella krafterna i Sverige hade samspelat endast inom den svenska nationen. På samma gång har den sociala okunskapen och svenskarnas utåtvändhet (kosmopolitism) sett till att alla förhandlingar som Sverige har gjort med sina grannländer har misslyckats. När Sundbärg påtalar att det Sverige har vunnit med svärdet och att det lika snabbt har gått förlorat vid diplomaternas okunniga bord (se sid 32, blockcitat) innebär det att människor har gått och dött förgäves på två olika sätt. Det första självklara är att Sverige har förlorat ett krig och att det medfört flertalet döda. Det andra är att människor kan ha dött för att de var beredda att göra det för föreställningen om ett djupt kamratskap. Om det kamratskapet aldrig upplevts av nutida

⁸³ Hall, s.255.

⁸⁴ Hall, s.255.

svenskar har dessa soldater dött förgäves. Jag ser den föreställda gemenskapen som en tidslinje. Oavsett vart i historien ett nedslag sker ska det nedslaget kunna bevisa för den införlivade i uppfattningen om gemenskapen att den alltid har funnits. Den suveräna staten är viktig i den aspekten; den skulle kunna ha som mål att outtalat lära ut betydelsen av att dö för sin nation.

Sundbärg fortsätter med att skriva om begreppet *nationalkänsla* som egentlig mening vakande till liv under napoleonska krigen. Det var en ny folkanda som växte fram, och det berodde inte på den kris kriget skapade. Folkandan låg beredd, men slumrande. Den *väcktes* slutligen av Napoleons tyranni likt en yttre stöt. Folkandan steg med ens upp och intog den högsta positionen och blev den tidens ledande idé.⁸⁵ Sundbärg skriver:

Denna känsla, som gifvit gestalt och innehåll åt 1800-talets hela historia i Europa, var *ett hos folken vaknadt behof att i hvarje lifsyftring gifva uttryck åt sitt eget innersta väsen*. Första villkoret för att detta skulle kunna ske var, att hvarje nation finge själf bestämma sina öden, — icke blott oberoende af andra folk utan äfven löst från den absoluta statsmakten i konungadömet form. Kamp för yttre och inre frigörelse blef därför för hela Europa det väsentliga innehållet af det nya seklets historia. När vid 1800-talets begynnelse nationalitetsidéen i sin ordning redde sig att gifva Europas alla folk en ny andlig väckelse, blef det åter *ett folk*, som kom att stå utanför hela tidsrörelsen. Och detta folk var, tyvärr *Sveriges*.⁸⁶

Sundbärg upprättar ett Europa med nationalkänslan som viktigaste attribut. En känsla som fulländar begränsningen, suveräniteten och gemenskapen. Alla de länder som tidigare under historien utsatts för hårt tryck och nu var belägrade av Napoleons tyranni fick ett gemensamt mål. Det målet var att uppnå självständiga stater, vissa suveränare än andra. I och med att kungamakten försvann var det lättare att få ett maktstyre som utgick från folket.

Sundbärg stödjer sig på folkandan (moralen) och det innersta väsendet som upprättar nationalkänslan och i sin tur blir föreställningen om vad nationalismen består av. Som i sin tur konstruerar varje nations specifika föreställda gemenskap. Kampen för Sundbärg fram som den främsta händelsen under 1800-talet. Det gör han för att skönmåla denna epok och visa vad Sverige gått miste om. Sveriges folk blir det svarta fåret som inte har fått uppleva den nya andliga väckelsen. Det svenska folket har inte fått uppleva sin version av uppfattningen om begränsningen, suveräniteten och gemenskapen.

Anledningen till detta menar Sundbärg har att göra med att Sveriges befolkning inte har behövt kämpa för att få konstitutionell frihet: den hade Sverige anskaffat sig långt tidigare.⁸⁷ ”Och efter 1814 kände Sverige icke heller någon allvarligare fruktan för sin yttre frihet; en

⁸⁵ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2018-01-02, s.26.

⁸⁶ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-17, s.26–27.

⁸⁷ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-4, s.28.

hundraårig fred har i viss mån styrkt det i denna sorglöshet. Sveriges folk var ej splittradt under olika herradömen”.⁸⁸ I Sverige fanns inte heller olika nationaliteter närvarande som i en inbördes kamp kunde aktualisera nationalitetsfrågan. På grund av de yttre omständigheterna tilldelades Sverige förvisso en lyckosam undantagsställning jämte befolkningen i Europa. Men detta har bara fört otur med sig då Sverige gått miste om pånyttfödelsen. Den skänktes av nationalitetskänslan som var 1800-talets dominerande idé.⁸⁹

Sundbärgs uttalande om att Sverige inte har behövt kämpa för sin frihet betyder flera saker. Historielösheten visar sitt ansikte igen då det inte verkar vara av betydelse vad tidigare svenskar har gjort för att uppnå den frihet Sverige nu åtnjuter. Det har medfört att svenskarna går runt i en sorglöshet (stycket ovan) över att ha missat 1800-talets rörelse. Då spelar det ingen roll vad tidigare svenskar har gjort. Den svenska freden har inge värde eftersom den inte är skapad av svenskar under 1800-talet.

Hade Sveriges folk varit indelat i olika herravälden och väl blivit drabbade av krig under denna epok. Hade det varit en ypperlig uppgift för en suverän stat att ena dessa herravälden då de har behövt strida i en gemenskap. Lyckas den suveräna staten med detta kommer alla att ha en stark tro inför den uppoffring de har gjort. Det är känslan inför den uppoffringen som nutida svenskar skulle ha anslutit till. Samma sak hade i princip hänt om olika nationaliteter inom Sverige börjat strida. Fast det finns en skillnad som har att göra med vad som hade hänt med den nationalitet som hade förlorat. Antingen hade den förlorande parten blivit tvungen att tvångs assimileras eller fördrivas ur landet för att det bara går att ha en föreställd gemenskap.

Sundbärg är ändå till viss del vänligt inställd när han skriver om hur Sverige har undgått att folk har fått sätta livet till. Men så tar han upp *pånyttfödelsen* (se denna sida, första stycket). Sverige har inte fått födas på nytt. Eftersom det inte har funnits några revolutionärer under 1800-talet som har kunnat dö i Sundbärgs önskan om en gemensam suveränitet som är fullständigt begränsad. Hade Sverige haft egna revolutionärer hade deras nationalitetskänsla representerats av de nutida svenskarna.

Patriotismen är en del av nationalitetskänslan. Patriotismen är viktig för Sundbärg då en riktig fosterlandsvän vet vad som är giltigt för gemenskapen. Nedan gör Sundbärg en jämförelse.

Sundbärg skriver:

⁸⁸ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-17, s.28.

⁸⁹ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-17, s.28.

Vi skola här endast undersöka, huru vår historia uppfattas af det fåtal, [*sic!*] som ännu har något litet af hvad vi i Sverige kalla patriotism, eller en kvarlefva af 1600-talets nationalstolthet. Det framträder härvid en egendomlig och karaktäristisk skillnad mellan *denna* uppfattning och den som gör sig gällande hos en verkligt nationellt sinnad, — i detta ords moderna betydelse. Hvad den verkligt nationellt sinnade känner gentemot sitt folks store — de må vara hädangångna eller ännu lefvande — är i första rummet *tacksamhet*, tacksamhet för de *välgärningar*, den nytta de beredt sitt folk och hvarigenom de ledt dess utveckling in på en gynnsam väg. Detta säger sig själft, ty för den som verkligen *älskar* sitt folk, är det den naturligaste sak i världen att hysa tacksamhet mot den som bidrager till dess välgång. Våra patrioter se icke saken på detta sätt. För dem gäller det i första rummet att af våra store män ställa upp ett galleri af om möjligt felfria varelser, *idoler*, öfver hvilka vi kunna vara *stolta*. Det egendomligaste härvidlag är att dessa stores storhet alls icke konstitueras af den *nytta* de gjort vårt folk, utan af deras personliga egenskaper; och vid bedömandet af dessa personliga egenskaper lägges hufvudvikten icke vid deras begåfning såsom offentliga personer, utan vid deras *privatdygder*.⁹⁰

Skillnaden mellan att vara en sann patriot och att inte vara det är tydligt hos Sundbärg. De två jämförelser Sundbärg gör känns som konstruerandet av två olika gemenskaper. *Den verkligt nationellt sinnade* representerar den gemenskap som tar hand om sina medborgare. Denna gemenskap har tagit del av 1800-talets väckelse. Nationalitetskänslan gör att denna gemenskap förstår vad en uppoffring innebär. Medborgarna har en kärlek för både gemenskapen och de som har dött för den. De visar en tacksamhet över att få leva i ett minne av tidigare uppoffringar. Uppoffringar som utvecklat Sverige till att bli modernt och där människor inte längre flyr staden för naturen. I detta ser jag också relationen med den suveräna staten. *Kärleken*, att älska sitt folk, är det som den suveräna staten byggs upp av. Den kärlek som staten ger till sitt folk får den tillbaka genom folkets tacksamhet.

Våra patrioter representerar den gemenskap som Sverige har nu. Utvecklingen står still och det finns ingen kärlek. Medborgarna vet inte hur de ska visa tacksamhet då de inte har några förfäder att se upp till. Förfäder som skulle varit delaktiga i 1800-talets väckelse. Medborgarnas uppfattning om tacksamhet handlar om att betrakta tavlor på storheter. Genom betraktelsen ska stoltheten komma fram. Men den stoltheten blir endast ihålig och ytlig för att medborgarna endast ser individualiteten. De ser inte bakom tavlornas dolda budskap som innehåller storheternas offentliga insatser för folket. Medborgarna kan i och med det som har framkommit inte älska sitt eget folk. Därmed finns inte förbindelsen av kärlek mellan staten och folket

⁹⁰ *Emigrationsutredningen*, hämtad 2017-12-17, s.55.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka nationalismen i Gustav Sundbärgs *Det svenska folklynnnet* (1911). I *folklynnnet* representerar naturen, språk och historia tre faktorer som Sundbärg utgår från för att förklara bristerna hos Sverige och svenskarna. Faktorer som berör svensken starka naturkänsla, den språkliga förbristningen och historien som inte kommit till Sverige och svenskarnas fördel. Jag ser hur dessa tre faktorer utgör ett fundament för en gemenskap. Jag förstår det som att naturen är den ursprungliga gemenskapen. Att Språket är medel för kommunikation. Språket ska utveckla det sociala utbytet inom nationen. Språket är viktigt att kämpa för, det får inte försvinna. Att till och med slåss för den språkliga gemenskapen, dö för den. Jag uppfattar historia som en förmedlare av det förgångna och som har lett fram till den nation Sverige är och det Sverige är på väg att bli. Men även på vilket sätt Sverige har formats av historiska händelser. För att besvara syftet har jag valt följande frågor: 1. Vad för sorts gemenskap skapar Sundbärgs aforistiska språk utifrån hans syn på naturen, språk och historia? 2. På vilket sätt framträder Andersons tre uppfattningar om nationalismen: *begränsad, suverän och föreställd gemenskap* hos Sundbärg?

Denna analys är indelad i de tre kapitel. Det första kapitlet är benämnt ”Sundbärg och naturen, en föreställd gemenskap”. Här framkommer hur svenskarna har ett speciellt förhållande till naturen. Att svenskarna flyr staden där de egentligen ska leva sina nya liv. Naturen gör att svensken blir sitt riktiga jag och blir renad från sina synder. Sundbärg menar att det är en omöjlighet för svensken att utvecklas i rätt riktning så länge naturen är narvande. Men svensken är samtidigt mer öppen än dansken och har ett rakare tankesätt. Detta uppvisar en outnyttjad förmåga. Om svensken använder kraften i sin förmåga att kunna tänka djupsinnigt skulle Sverige kunna utvecklas framåt inom sina egna gränser. En stark gemenskap kan skapas utifrån detta. Svenskens sorglösa fantasi kan vara utgångspunkt för en gemenskap. Sundbärg tycker att öppenhet ska finnas men den sker endast mellan nationens invånare.

Sundbärg skriver också om hur en svensk och en dansk pojke skulle bete sig i mötet vid en maskin. På grund av den svenske pojken individualitet lär han sig maskinen utan och innan. Den danske pojken väntar tills det kommer någon om maskiner går sönder. Den svenske pojken kan laga sin maskin genom den obrutna fysiska styrkan som kommer av naturen. Men medvetenhet om en gemenskap saknas. Den danske pojken ingår redan i en gemenskap där det finns människor som kan hjälpa honom med den trasiga maskinen.

Det andra kapitlet är benämnt ”Sundbärgs uppfattning om språket”. I detta kapitel skriver Berggren och Trägårdh om hur Sundbärg menade att det rent mänskliga var helt ointressant för svenskarna. En bristande psykologisk insikt var boven i dramat och svenskarna emigrerade. Jag visar att emigrationen också kan betyda ett svek för Sundbärg. Språket lämnar Sverige, det försvinner över den svenska gränsen. Svenskarna tar med sig sitt språk istället för att utveckla sitt konstruktiva tänkande. Både Sverige och dess språk urholkas genom emigrationen.

Det danska och norska tidningsspråket är bättre än det svenska menar Sundbärg. Det svenska tidningsspråket uttrycker möjligen inte känslan av att ingå i en gemenskap. Det blir kränkande istället då det framför ett språk som inte alla förstår. Hade det gjort det hade förståelsen ökat för vilken (*föreställd*) gemenskap svenskarna ingår i. Sundbärg menar också att svenskan skiljer sig från andra språk i världen. Skillnaden har att göra med svenskans avsaknad av ett gemensamt tilltalsord. Sundbärg kan då tänkas vara ute efter ett tilltalsord som består av ett gemensamt *vi* som kan skilja sig från *dem* (övriga länder).

Det sista kapitlet är benämnt ”Sundbärgs uppfattning om historia”. Detta kapitel visar hur Sundbärg menar att svenskarna är alldeles för utåtvända. Svenskarna hade kommit närmre varandra om Sverige satts under ett lika starkt tryck som andra länder genomlevt i historien. Hade det skett, skulle minnet av vad tidigare svenskar gjort gett kraft åt gemenskapen och stärkt begränsningen (Sveriges gränser).

När Sundbärg påtalar att Sveriges nutida folk inte har en erfarenhet av förtryck från ett annat folk innebär det att svensken inte kan begränsa sig. Det har göra med att tidigare svenskar i historien ställt mot andra länder i världen inte har råkat ut för ett lika stort förtryck. Generationer har kommit och gått utan att behöva ägna en tanke åt den typen av historiska skeenden. Nutida svenskar har ej tillgång till äldre vittnesmål som hade kunnat vittna om ett sådant förtryck. Om ett förtryck på riktigt hade drabbat Sverige. De hade då kunnat berätta om ett förtryckt Sverige som var på väg att suddas ut.

Sverige har också gått miste om 1800-talets väckelse med nationalitetskänslan som främsta markör. På grund av detta har det svenska folket gått miste om att få uppleva sin version av uppfattningen om begränsningen, suveräniteten samt gemenskapen.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur:

Anderson, Benedict, *Den föreställda gemenskapen reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, TPB, Enskede, 1996

Beijbom, Ulf, *Mot löftets land: den svenska utvandringen*, LT, Stockholm, 1995

Berggren, Henrik & Trägårdh, Lars, *Är svensken människa?: gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*, Norstedt, Stockholm, 2006

Daun, 'Gustav Sundbärg och det svenska folklynnnet', *Vad är Sverige? / Alf W. Johansson (red)*.,2001

Hall, Patrik, *Den svenskaste historien: nationalism i Sverige under sex sekler*, Carlsson, Stockholm, 2000

Nilsson, Jan Olof & Linde-Laursen, Anders (red.), *Nationella identiteter i Norden: ett fullbordat projekt?: sjutton nordiska undersökningar*, Nordiska Rådet, Stockholm, 1991

Otryckt material:

Emigrationsutredningen, Bil. 16, Det svenska folklynnnet : Aforismer / af Gustav Sundbärg,
<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/48751>
(hämtad 2017-01-26)

Frans Lundgren med bidrag av Andreas Tjerneld (Fredrik S), "Axel Gustav Sundbärg"
Svenskt biografiskt lexikon, <https://sok.riksarkivet.se/SBL/Presentation.aspx?id=34700>
(hämtad 2016-11-02)

Sean P. Corcoran, "Tiebout sorting", *Encyclopedia of Education Economics & Finance*,
<http://www.nyu.edu/projects/corcoran/papers/Tiebout%20Sorting.pdf>
(hämtad 2016-12-17)

Historielös. *Svenska Akademiens ordlista*. 2017.
<https://svenska.se/tre/?sok=historiel%C3%B6s&pz=2> (Hämtad 2018-01-03)